

MARİFET-İ MUSİKİ

EDVARI – 1385?

(Hasan Hüsnü- 618)

*İlk Anadolu Edvarı Hasan Ali
Karamani'nin eseri*

Recep USLU

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7401-33-3

Kitap Adı

Marifet-ı Musiki Edvarı - 1385? (Hasan Hüsnu- 618)

Yazar

Recep USLU

ORCD iD:0000-0002-3849-2982

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

MUS000000

DOI

10.37609/akya.135

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	v
-------------	---

TÜRKÇE EDVARLAR HAKKINDA ULUSLARARASI BİR GİRİŞ.....	1
---	---

1. KISIM

MARİFET-İ MUSİKİ’NİN İNCELENMESİ.....	9
---------------------------------------	---

Yeni Bir Edvar: Marifet-i Musiki	9
İncelemede Yöntem	14
Eserin Yazarı ve Adı	15
Eserin Yazıldığı Tarih	18
Marifet-i Musiki’nin Kaynakları.....	21
Makam Sınıflandırması	25
Avazeler Altı mı? Yedi mi? Ne Nereden Doğar?	29
Makamlar ve Avazeler	30
Terkipler	53
Usuller	72
Çalgılar	74
Perdeler.....	75
Faryabi’de Müziğin Etkisi	80

2.KISIM

MARİFET-İ MUSİKİ EDVAR-I FARYABİ (SÜLEYMANİYE- HASAN HÜSNÜ- 618)	105
---	-----

Birinci Bölüm	106
İkinci Bölüm	115
Genel Değerlendirme.....	125

KAYNAKLAR.....	135
----------------	-----

ÖNSÖZ

Bir fa-diyez veya eviç perdesi için istifa edilen müzik, insanı istifaya kadar götürebilecek kadar hassas bir konudur. Olay, Darüelhan Tasnif ve Tespit Heyeti üyesi olan Zekai Dedé'nin oğlu Ahmet Irsoy ile Ziya Paşa arasında yegah takımın, Zekai Dedé'nin hocası Dellalzade'nin bestelediği zincir usulde "Gönül ki aşk ile pur-sinede hazine bulur" bestesinde, aşk kelimesine denk gelen notanın eviç mi, acem mi olduğu tartışmaları üzerine sonunda, Darüelhan notaları arasında basılmasa bile, eviç kabul edilmesinin ardından Ahmet Irsoy'un istifa etmesiyle sonuçlandı. Zekaizade Ahmet Irsoy'un bu istifayla 10 altınlık maaşını terk etmiş olduğu söylenir. Maaş ve istifa konusunu bilemem ama ortada bir eviç-acem perdesi üzerinde hassas bir tartışma olduğu, sonrasında bestenin ilgili yerinde icranın eviç perdesi olarak yaygınlaştığı kesindir.

Türk müziğinin ne kadar hassas bir konu olduğuna dair tarihte bu olay gibi onlarca örnek bulabiliriz. Genel itibarıyla müziğin meşk ile aktarımı tercih edildiği için, perdeler konusunda hala süregelen tartışmalar vardır. Bu konunun temelinde sadece meşk eğitimi, hafızayla aktarım değil, bir yönüyle tarihten gelen farklı müzik nazariyatı görüşlerinden, tercih edilen ney, ud, kanun, tambur, bağlama gibi ana çalgının birbirlerinden farklı kabiliyetlerinden, hatta hanendenin teorik değerlendirmelerinden de kaynaklanmaktadır. Şüphesiz her beste de son söz bestecinindir, ancak bestecinin ne yazdığını biliyorsak sorun yok, ama ya bilmiyorsak? Kanuni Nevzat Sümer de bana Vardakosta Ahmed Ağa'nın Darüelhan tarafından basılan bir bestesinde, tespit ettiği bir nota eksikliğinin tamamlandığı zaman eserin psikolojik etkisini nasıl güçlendirdiğinden, çıkardığı CD'de icrayı ona göre

yaptığından söz etmişti. Yazılı müzik literatürü konusundaki çalışmalar çoğaldıkça, tartışmalar gittikçe azalacaktır.

Yaklaşık yirmi yıl önce Süleymaniye Kütüphanesi yazmalarını tararken görüp “Farabî’nin edvarı” diye not ettiğim, ama bir türlü ele alamadığım ve sonrasında unuttuğum bu edvarı, başka bir sebeple tekrar görünce (Uslu 2019c: I, 222), bu defa incelemeye ve tercüme etmeye karar verdim. Elinizdeki Hasan Ali’nin Marifet-i Musiki Edvar-ı Faryabî’si adlı edvar incelemesi böyle oluştu.

Müzik tarihinin Yeni Sistemciler Dönemi’nin en eski edvarı üzerine yapılmış ilk inceleme çalışması elinizdeki inceleme olabilir. Bilindiği üzere makam anlatım modelleri dönemleri belirleyen en önemli göstergelerdir. XV.yüzyılda iki makam modeli göze çarpar: Sistemciler ve Yeni Sistemciler.

Sistemciler, Urmevi ile başlayan “devirler/daireler“ üzerine ebced notasyonla makam anlatımı modeli (G.Oransay’a göre dairesel; E.Popescu-judet’z’in ifadesiyle taksonomik) Sistemcilerin temel özelliklerinden biridir. Bu ekolün Osmanlı’daki ilk temsilcisi 1421’de II.Murad’ın etrafına gelen Abdülaziz Meragizade’dır. Yazılı eserlerden, babası Abdülkadir Meragî’nin 1423 ve 1435 yıllarında iki defa Makasıdül-elhan lis-Sultan Murad (Uslu, 2019a, s. 18-19, Makasıd versiyonlarını adlandırma) adlı eseriyle, 1451’de Abdülaziz Nekavetül-edvar, 1452’de Şirvani Mecelle’siyle, 1480’de Mahmud Meragizade yeniden nesih hatla yazdırdığı Makasıdül-elhan lis-Sultan Murad ve 1481’de kendisinin yazdığı Makasıdül-edvar (bu eseri iki kere daha tekrar tekrar yazmıştır) adlı eserle, II.Murad’dan itibaren Osmanlılarda Sistemcilerin temsilcileri rolünü üstlenmişlerdi (Uslu, 2017, s.667; Agayeva, 2012, s. 48 vd).

Yeni Sistemciler’in anlatım modeli ise düzanlatım makam modeli (Oransay’a göre “satırsal”; Popescu-judet’z’in ifadesiyle, 2012, s. 121 “transformatif” anlatım) üzerine kuruludur. Öztürk-

Beşiroğlu- Bayraktarkatal birlikteliğinde yazılmış bir makalede bu modellere (Öztürk vdğr., 2014, s.11) dikkat çekilir. Bu makam modeli yazım şeklinin ortaya çıkış yeri Anadolu olduğunda, Yusuf Kırşehri ile yayıldığında ortak bir fikir vardır. Fakat Yusuf Kırşehri'den önce başladığı hem elimizdeki Farsça yazılmış Marifet-i Musiki, hem de Haskefi'nin (Kılıç-Aydın, 2017, s.47) Arapça müzik risalesinden anlaşılmaktadır.

Haskefi'nin makam seyri anlatımı düzanlatım olmakla birlikte seyir anlatımındaki yöntem, perdelerin adlarını belirterek anlatımdan farklıdır, bu sebeple Anadolu edvarlarından farklıdır. Yine de Kırşehri öncesine ait bu risaleler, birer öncüdür. Yeni Sistemcilerin düzanlatım makam modeli Yusuf Kırşehri edvarı (1410) ile yayılmaya başladığı, sonrasında Bedr-i Dilşad'ın 1427, Şükrullah'ın 1436, Hızır b. Abdullah'ın 1441, Seydi'nin 1504, Ladiki'nin 1484'de, Makami'nin 1518, Katibi'nin 1530'larda yazdıkları edvarlarla temsil edildikleri (Uslu, 2017, s. 667-668) görülür. Bunlar arasında zaman zaman Sistemcilerle Yeni Sistemcilerin aralarındaki farklarını ortaya koymaya çalışanlar vardır: Şükrullah, Hızır b. Abdullah ve Ladiki gibi. Bu tespitler üzerine Uslu tarafından Musiki Tarihinde dönemlendirmenin müziğin değişimini de ifade eden değişen nazariyat anlayışı makam modellerine göre yapılması kaçınılmaz görülmüş ve yeni bir dönemlendirme modeli önerilmiştir (Uslu, 2015c, s. 99). Bu nazariyat değişimi aynı zamanda müzikteki değişime de işaret etmektedir.

SİSTEMCİLER DÖNEMİ, 2 Ekol barındırır
Bağdat, Tebriz, Kahire, Şam, Bursa,
1-Bağdat Ekolü: Sistemciler Ekolüdür, Urmevi'den Meragi'ye
matematik esaslı edvar ekolü. Teori,devir ve ebcedle makam
anlatımı.
2-Kahire Ekolü: Müzik-Kozmoloji ilişkisine önem verir

YENİ SİSTEMCİLER DÖNEMİ, Anadolu, Karamani ve Osmanlı,
Yusuf Kırşehirli, Ladikli, Seydi, Makami ekolü
Pratik anlatım, perdelerle makam-seyir anlatımı
Kozmoloji ile geleneksel terimlerle teoriyi birleştirme çabası
Yazarların hiç biri Batını değildir, bir kısmı sufidir

Sistematik müzikoloji yöntemiyle yapılan bu inceleme bize Yeni Sistemci Anadolu edvar geleneğinin bilinen ilk örneğini sunmaktadır. Farsça bir edvardır. Fallahzade (2005) 1500 yılına kadar yazılmış Farsça edvarları incelediği eserde bu edvardan söz etmemektedir.

Bu edvar, müzik bilgisinde “dini yorum”dan daha çok Platoncu bir yorumu aks ettirmektedir. Şüphesiz bu edvarı yazan yazarın bir kaynağı olmalı ama şimdilik o kaynağın ne olduğunu bilmiyoruz. Bildiğimiz tek şey bu edvar, XIV.yüzyıl Anadolu’da başlayan yeni müzik anlatım yönteminin ilk edvarı olmasıdır, Urmevi’nin ya da yazarın çağdaşı Meragi’nin teorik anlatım yönteminden esintilerin varlığına rağmen çoğunlukla uzak olduğudur. Mevlevi geleneğinde görüldüğü gibi bu edvarda müzikte pratik anlatım veya pratik eğitime göre anlatım yöntemi tercih edilmiştir. Hatta eski teorik anlayışla, yeni teorik anlayışı birleştirme çabası gibi iki bölüm halinde yazılmıştır.

Marifet-i Musiki Edvar-ı Faryabi incelemesinde daha birçok ilki görmemiz mümkün. Bugüne kadar ileri sürülen müzikolojik

teorileri yeniden yazdıracak kadar önemli olan bu edvarın sadece Türk müzikolojisine değil, dünya müzikolojisine ve müzik tarihine de yeni bir katkısı olacaktır.

Metin tercümesi ve incelemede izlenen yöntem: Elinizdeki edvarın asıl metni Farsça'dır. Okunaklı bir yazı olmasına rağmen, katip hataları zaman zaman büyük hata denilebilecek yanlışları da içermektedir. Eldeki nüshanın daha önce tarihli bir başka nüshadan kopyalandığı sanılmaktadır. Daha önceki nüsha elde olmadığı için metnin tercümesinden hareket ederek, hatalı yazımları ve ifadeleri düzeltmek, metin tamirine giderek eksiklikleri tamamlamak amacıyla, XV.-XVI.yüzyıllara ait bazı edvarlarla karşılaştırılması yapılmıştır. Bunlardan belli başlıları (burada anılanlar dışında birkaç eser daha vardır: Uslu, 2017, s. 659, 666 ve dipnotlarla açıklamalar) tarih sırasıyla:

1410 tarihli Yusuf Kırşehirli edvarı: Neyzen ve müzik teorisi yeni Yusuf Kırşehirli Mevlevi, 1360 yıllarında Kırşehir'de doğdu. 1375'de Konya Mevlevi Medresesine eğitim görmeye geldi. Arapça öğrendi, Astronomi ile ilgilendi. Urmevî'nin edvarını ve Farsça Mesnevi okudu. Karaman Mevlevi müzisyenlerinden ney öğrendi. Kutbuddin Şirazi'nin musiki eseri hakkında bilgi topladı. Emir Âlim Çelebi'ye (d.1325-ö.1395) bağlanarak Mevlevi oldu. Onun ölümünden önce veya esnada Kırşehir'e döndü. Mevlevihane hizmeti yapmaya başladı. Ney öğretti, öğrencileri için 1410'lu yıllarda Farsça edvarını yazdı. 1420'li yıllarda Kırşehir'de öldü. Eseri ipek tüccarları vasıtasıyla Bursa'ya götürüldü. Orada eserin terkipler kısmını ilk defa manzum Türkçeye çeviren Bedr-i Dilşad oldu. Daha sonra eserin tamamı Hariri mahlaslı bir şair tarafından 1469 yılında Türkçeye düzyazı olarak çevrildi (Uslu, 2017, s. 657-658). Üzerinde birkaç akademik çalışma yapılmıştır (Kamiloğlu, Sezikli, Doğrusöz, Uslu gibi; Bu çalışmaların kısmen eleştirisi için bk. Uslu, 2017, s. 667)

1427 tarihli Bedr-i Dilşad edvarı: Bedr-i Dilşad, Muradname adlı eserini 1427 yılında II.Murad için yazdı. Bedr-i Dilşad, genç yaşta yazdığı Muradname adlı esere Yusuf Kırşehirî'nin edvarının özellikle terkipler kısmını ilk defa manzum Türkçe'ye çevirerek bazı özgün bilgilerle oluşturduğu musiki kısmını yazdı (Uslu, 2017, s. 657-658, 669). Genç yaşta kendisinin ifadesiyle Kabusname'den esinlenerek yazdığı kitap, zamanın uleması tarafından kıskançlığa sebep oldu ve Kabusname'nin tercümesi olduğu dedikodusu yayıldı. XX.yüzyılda eserin bir Kabusname tercümesi olmadığı defalarca yazıldığı halde (Uslu, 2017, s. 669), akademik gelişmelerden haberi olmayan, gündemi yeterince takip etmeyen, çala kalem yazı yazan bazı araştırmacılar “Kabusname'nin şerhi”, “Kabusname'nin tercümesi” gibi dedikoduların yanına “intihal” kelimesini (Sezikli, 2017, s.216, 130) de kattılar. Bedr-i Dilşad'ın eserindeki müzik kısmını ilk defa N.Feyzioğlu (2008) bir makalesinde ele almıştır. Biz de kronolojik olarak konuyla ilgili ilk yayınlanan makale olduğu için bu araştırmayı kullandık.

1436 tarihli Şükrullah edvarı: Tarihçi Şükrullah aslen Çemiş-kezekli'dir. İsfahandan göç etmiş bir aileye mensuptur. Muhtemelen ilk eğitimden sonra Arapça ve Farsça ve kitabet öğrendi. Karamanlıların yanına gelip Karamanlı İsa'nın yanına katip ve danışman olarak girdi. Onun ölümünden sonra 1434'te Edirne Külliyesi tamamlandığı sırada II.Murad'ın etrafında yer almıştı. Muhtemelen ilk eseri Risale-i Musiki adlı edvardır. Bu eserini, 1435'te Şahruh'tan II. Murad'a gelen elçilerin getirdiği Hasan Kaşani'nin Kenzut-tuhaf adlı eserine duyduğu ilgi üzerine, önce Urmevi'nin edvarını Arapçadan Türkçeye, sonra Hasan Kaşani'nin eserini Farsçadan Türkçeye çevirdi, ardından 34-35.Fasıllarda Yeni Sistemcilerin edvar anlayışını düzyazı ile ortaya koyarak oluşturdu. Eserin yazım tarihi üzerinde çeşitli görüşlere rağmen 1436 olduğu kesinleşmiştir. 34-35.Fasıllarda yazdığı terkipler

bilgisinin kaynağı Bedr-i Dilşad'ın manzum eseri olduğu tespit edilmiştir (Uslu, 2017, s. 669). Bu eserle II.Murad'ın etrafında oluşan Eski Sistemcilerle Yeni Sistemciler'in fikir ayrılıklarını okuyucunun kıyaslayabilmesini amaçlamıştır. Hisar, humayun gibi makamların tanımlarında Marifet-i Musiki ile aynı olması, Şükrullah'ın kaynakları arasında Marifet-i Musiki'nin olduğuna işaret edebilir.

1441 tarihli Hızır b. Abdullah edvarı: Hızır b. Abdullah, Müzik teorisyeni, edvar sahibi ve müneccimbaşı. Hızır, 1400 yılında doğdu. 1402 Timurlu yağmalanmasının ardından toparlanan Bursa'da dini bilgiler eğitiminin ardından 1415 yıllarında başlayan medrese eğitimi yanında, Arapça ve Farsça öğrendi, riyazi ilimler astronomi eğitimi aldı. 1434'te Edirne Külliyesi ve Mevlevihanesi tamamlandığı zaman II.Murad'ın müneccimbaşı/ astronomu idi. II.Murad, 1439-40 Semendire zaferinden sonra, Belgrad seferine hazırlıklar sırasında müzisyenlerden hem zafer kutlamaları hem de moral geceleri düzenlemelerini istiyordu. İşte bu gecelerin birinde müzisyenlerin icralarını dinlemiş, aralarındaki müzik problemleri hakkında tartışmalara şahit olmuştu. Eski Sistemciler ve Yeni Sistemciler arasındaki tartışmaları sonuçlandıracak bir eser olmasını arzu etti, daha sistemli düşünen, fikirlerini sistemli bir şekilde anlatımını beğendiği Hızır b. Abdullah'a bu konuda bir kitap yazmasını istedi. Hızır b. Abdullah'ın yazdığı edvarı, II.Murad'ın Belgrad seferi dönüşüne göre planlamıştı. Fakat Belgrad seferi yenilgi oldu. Muhtemelen 40 yaşlarında iken, II.Murad'ın isteği üzerine başladığı ve 1441'de tamamladığı astronomi eserinde musikiye de bir bölüm ayırdı. Musiki eserinde, eseri yazma sebebinin II.Murad'ın isteği üzerine, isteğine karşı sarayda başka müzisyenlerin de olduğunu ama Murad'ın kendisinin daha didaktik düşündüğü için tercih ettiğini belirtir. Sarayda ünlenmiş birkaç müzisyenin adını da verir.

Hızır b. Abdullah'ın yazdığı edvar Yeni Sistemciler ekolünde yazılmıştır, Kırşehir'nin eseriyle karşılaştırılması yapılmıştır (Uslu, 2017, s.670). Müziğin anlatımında pratik eğitimi esas almıştır. Hızır b. Abdullah'ın bir oğlu olduğu ileri sürülür. Oğlu Hamza b. Hızır, II.Murad'ın sınır askeri anlamında sekbanlarından biri olup başarılarıyla yükselerek sekbanbaşı yani kethüda ağası olmuştur. Hamza, 857/1453'te on sekiz arkadaşı ile birlikte İstanbul Fethi esnasında şehir içine sızıp, şehzadebaşı civarında savaşırken şehit oldular. Fatih döneminde orası onsekiz sekbanlar diye meşhurdu (Sicill-i Osmani, II, 251; Yurt yay. c. II, 651). Evliya Çelebi'nin anlatımına göre "onsekiz sekbanlar" Şehzadebaşı Camii karşısındaki Kadıhüsameddin Cami'nin yanı başına denilirdi, burası ilk İstanbul Şehit mezarlığıdır. Hızır b. Abdullah'ın edvarı üzerinde bir kaç çalışma yapılmıştır.

1504 tarihli Seydi edvarı: Şair ve neyzen olduğu anlaşılan neyzen Seydi'nin hayatı şair tezkirelerinde yer almamaktadır. 1481'lerde doğmuş olabilir. Arapça yanında kitabet ve şiir öğrendi. Etrafında yer aldığı II.Bayezid zamanında yazdığı 1504 tarihli edvar eserinde bahsettiği "Şeyh Dik Ebun-Nik" adlı hayali şahıs için kullandığı ad olan "Dik" isminin, geleneksel olarak Somali bölgesinde yerli müslüman kadın ve erkeklerde çok ça görülen bir isim olmasına bakılırsa, bölgenin kültürünü iyi bilen biri olmalıdır. 1504 tarihli el-Matla adını verdiği eseri Türkçe manzum edvardır. Kendisinden önce manzum edvar yazan Bedr-i Dilşad'ın yazdığı edvardan etkilenecek manzum edvar metodunu takip etmiştir. Böylece hem şair olduğunu hem de musiki bildiğini göstermektedir. Edvarında diğer sazların neye göre akort edilmesini istemesi neyzen olduğuna işaret sayılır (Uslu, 2017, s. 671). 1512 yılında Sofya'da ölen Seydi'nin edvarı üzerinde Mithat Arısoy bir çalışma yapmıştır. Popescu-judetiz İngilizce çevirisiyle tıpkıbasımı Almanya Orient Enstitüsünce basılmıştır.

1518 tarihli Makami edvarı: Şairlerden biri olan neyzen Makami, yine tezkirelerde adı yer almayan Seydi mahlaslı şairin çağrağıdır. 1480 yılından sonra doğdu. Seydi'den şiir, edebiyat, kitabet ve Arapça öğrendi. Yavuz Sultan Selim padişah olunca onun etrafında katip olarak yer aldı. Makami ders aldığı Seydi'nin eserinden ilham ile manzum Türkçe ve Arapça nesirden oluşan bir edvar kitabı yazdı. Saray katipleri tarafından bu kitabının bulunduğu ve padişahı destek aldığı belgelere “musannif Makami” olarak 1518 tarihli arşiv belgelerine kaydedilmesinden bellidir. Edvarın bir kısmında Arapça düzyazı, bir kısmında manzum Türkçedir. Edvar iki farklı ekolü birleştirmeye çalışmış bir eser gibi, terkip tanımlarında iki farklı tanımların yapıldığı görülür. Seydi'nin eserinden ilham aldığı çoğu manzum kısmı onun eserinden alınmıştır, eserini düzeltme/ tebyiz etme imkanı bulamamıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferine katıldı. 1535 yılında Bağdat seferinde ölmüştür. 1999 yılında R.Uslu tarafından keşfedilen Makami'nin edvarı üzerinde ilk olarak Demet Tekin, daha sonra E.Başara ve K.Yıldız çalışmalar yapmışlardır. Bestekar Demet Tekin'in tezi Makami'nin Edvarı (2021) adıyla basılmıştır.

1530 tarihli Katibi edvarı: Kanuni döneminde yaşamış olan Katibi'nin şiirle meşgul olduğu, Arapça ve Farsça bildiği anlaşılmaktadır. Buna göre 1500 yıllarında doğdu. Arapça ve Farsça eğitimi aldı. Neyzen ve şair Makami'den kitabet, şiir ve musiki öğrendi. Onun etkisiyle edvarını yazdı. 1520'den sonra içinde bulunduğu müzisyen hanendelerin söylediği Arapça, Farsça, Türkçe güfteleri derledi, ilk Türkçe nakış bestelerin de bulunduğu Mecmua-i Güfte'sini yazdı. Hanende olduğu anlaşılmaktadır. Eserin bir kısmında Makami'den etkilenerek, başlangıcın birkaç satırı düzyazı olan, devamı manzum olan edvarını yazdı. Edvarda özgün bilgilerde yer almaktadır. Mecmua-i Güfte M.Nuri Parmaksız tarafından incelenmiş, edvar henüz yayınlanmamıştır.

Buraya kadar XV.yüzyılda yazılmış önemli Anadolu edvarlarından bir kısmının 2000 yılından bu yana yapılan incelemeler ve araştırmalar sonucu tarihlendirilmesi aks ettirilmiştir. O.Wright'ın (2014, s. 10; Çaylı, 2019, s. 126) “Sistemci Ekol dışı” edvarların tanınmayan yazarlar (veya anonim) tarafından yazılmış olması ve tarihlendirilemeyeceği gibi anlaşılan fikrine sığınmanın doğru olmadığını araştırmalarda görülen büyük çabaların sonuçları göstermektedir. Wright'ın son 20 yıldır Türkçe yayınlardan haberinin olmaması, fikrinin doğru olduğunu göstermez. Uzun süredir yapılan araştırmaların geldikleri nokta küçümsenmeyecek kadar önemlidir. Türkçe olsun yada olmasın Wright tarafından “Sistemci ekol dışı” diye tanımlanan edvarların büyük bir kısmının yazım tarihleri, yazmaların kağıt su damgalarına/filigranlarına kadar varan didaktik ve bilimsel yöntemlerle tarihlendirilmiş, hatta bu eserlerin özgünlüklerinin nasıl ortaya konulacağı yöntemi de ortaya konulmuştur. Eserlerin üzerindeki tarihsel büyük toz yığını önemli oranda kaldırılmıştır.¹

Genel itibarıyla, E.Popescu-judet'ın de kullandığı, “Anadolu edvarları” da denen bu yazmaların tarihlendirilmesi ve kronolojileştirilmesi üzerine yapılan araştırmaların son örneklerinden biri Türk Musikisi Atlası (2019c, c. 1, s. 215-234) adlı eserde yayınlanmıştır. Wright'ın üzerinde çalıştığı İbn Kurr'un (ö.1357) Gayetül-matlub fi ilmi'l-edvar ve'd-durub adlı müzik risalesi ile Yusuf Kırşehirli (ö.1425?) risalesi arasındaki kurulmaya çalışılan benzerlik ilişkisi (Çaylı, 2019, s. 126-127), iki eser arasında köprü olması gereken başka kaynaklara bağlı olabilir. Bağlantıyı sağlayan eser elinizdeki, bu Farsça Anadolu edvarı da olabilir. Bu tür

¹ Wright'ın fikrini desteklemek için ileri sürülen Kadızade'nin eserini yazım tarihi konusu (Çaylı, 2019, s. 128 dipnot 120) hakkında spekülasyonlar, edvarların kronolojilerini ortaya koymak için yapılan yayınlarda olduğu gibi biraz sonra anılacak olan Türk Musikisi Atlası (2019c) içinde yayınlanan kronoloji üzerinden netleştirilmiş, ayrıca Uygun'un Kadızade Tirevi Risalesi adlı son yayımında da eserin XV. yüzyıl olmadığı fikri yayınlanmıştır. Bu tür gelişmelerin iyi takip edilmesi sağlıklı değerlendirmeler için gereklidir.

eserler arasındaki ilişkileri çözmek için kaynakların atlanması, kaynakların ve araştırmaların yeterince değerlendirilmemesi, görülmesi gerekenden uzaklaşmaya sebep olmaktadır.

Müzikolojik Karşılaştırma yöntemi yukarıda anılan edvarlarla metin ve bilgi tamirini yapabilme imkanını sunmuştur. Böylece Marifet-i Musiki adlı edvarın bir öncü edvar olduğunu ortaya koymuştur. Müzikolojik Karşılaştırma yönteminin bir adım ötesi ise iki dönem arasındaki makam anlayışını anlamaya ve aralarındaki farkı ortaya koymak amaçlıdır. Bunun için inceleme bölümünde bilgi açıklaması yapılan her makam ve terkiplerin dizileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Marifet-i Musiki adlı edvarın makamlarını, yine kendi zaman diliminde eserler yazmış Sistemci Meragi'nin makamlarındaki dizilerle karşılaştırması yapılmıştır. Bunun için bir taraftan her makamın sonunda Sistemcileri temsil eden Meragi'nin (Zevaid-i Fevaid adlı eserinden) ve oğlu Abdülaziz'in (Nekavetül-edvar adlı eserinden) dizilerini, bir taraftan her iki dönemi karşılaştıran Ladiki'nin verdiği bilgilerle harmanlayarak, diğer taraftan perde transkripsiyonu yardımıyla açıklayarak, diğer taraftan N.Doğrusöz'ün Yusuf Kırşehri çalışmasındaki notasyon çevirisi dikkate alınarak okuyucuya sunulan Marifet-i Musiki bilgilerinin notasyon çevirisi ile Sistemcilerle Yeni Sistemcilerin makam anlayışlarında karşılaştırma yapması fırsatı sunulmuştur. Bunun için tarih sırasıyla karşılaştırmada esas alınan eserlerin kısaca tanıtımları:

1423 tarihli Meragi'nin Makasid'i ve 1432 tarihli Zevaid'i: Meragi, 14-15 yaşlarındaki oğlu Abdülaziz'i 1421 yılında Osmanlılara gönderdikten birkaç yıl sonra Makasid li-Sultan Murad adlı eserini de gönderdi. Bu eser bir kaç sürüm olarak yazılmıştı, son sürüm Sultan Murad'a gönderilmiştir. 1430'lu yıllardan sonra yazdığı son müzik eseri ise Zevaid-i Fevaid-i Aşere olarak Türkçe'ye çevrildi. Bu eserlerinde yazdığı makamlar alfabetik sırayla:

12 makam: uşşak, neva, buselik, rast, hüseyini, hicazi, rehavi, zengule, ırak, ısfahan, zirefkend, büzürk. 6 avaze: Nevruz, selmek, gerdaniye, geveşt, maye, şehnaz. 24 veya 25 şube (alfabetik sırayla): aşiran (sagır, kebir), nevrútbayati, bestenigar, çargah, dügah, eviç, hisar, humayun, huzi, ısfahanek, mahur (sagır, kebir), muhayyer, müberka, nevrúzarab, nevrúzhara, nihavend, niriz, nühüft, pençgah, rekib, ruyırak, saba, segah, uzal, zavili. 1400-1435 yılları arasında hep aynı makamları açıklayan eserlerini yazan Sistemci Meragi'nin makamlarından farklılıklar içinde huzi, nevrútbayati, eviç makamları Marifet-i Musiki'de yoktur.

1451 tarihli Abdülaziz'in Nekave'si: Osmanlılara gönderilen Abdülaziz, 1421'de II.Murad tarafından Edirne'nin Temürhan adlı köyü iktâ olarak verildiğinde henüz 15-16 yaşlarında bir udi idi. Babasının 1423'te ve 1435'te gönderdiği Makasid lis-Sultan Murad adlı eseri ile kendisini Yeni Sistemcilere karşı uzun süre savundu. Sonunda II.Mehmet zamanında babasının fikirlerini devam ettirdiği Nekavetül-edvar adlı eserini yazdığı zaman 40-45 yaşlarındaydı. Bu eser, Osmanlılar topraklarında yazılan birinci veya ikinci Sistemciler ekolü kitabı idi (diğeri F.Şirvani'nin Mecelle'si idi, ikisi de II.Mehmed'e yazıldı, ancak ikisinin de yazım tarihi net değildir. Fakat ikisi de İstanbul fethinden önce yazıldılar) ve kitabında ele aldığı makamların sınıflandırması ve sayısı açısından babasından bir farkı yoktu, bu yüzden bu incelemede Meragi'nin eserindeki makam dizileri esas alındı. Abdülaziz'in eseri Ferdi Koç tarafından incelendi (2010).

1484 tarihli Ladiki'nin Zeynül-elhan'ı: Mehmet Ladiki, İstanbul'un Fatih medreselerinde görev yapan ve 1451 yılında Bursa ya da Kastamonu'da Mecelle fil-muski adlı eseri yazan Fethullah Şirvani'nin, 1453'ten sonra tayin edildiği İstanbul-Fatih Medresesi'nde yetiştirdiği Osmanlılardaki her iki ekolü iyi bilen önemli teorisyenlerden biridir. 1483-84 yıllarında II.Bayezid için kaleme

aldığı Zeynül-elhan ve Risaletül-Fethiyye eserleri Sistemcilerle Yeni Sistemcilerin makam anlayışlarını karşılaştırmış, Yeni Sistemcilerin bir kısım makamlarını eski Sistemcilerin devir makam anlatımıyla vermiş olması açısından önemlidir. Eserlerinde geçen makamlar iki çeşittir, birincisi kudema dediği Sistemciler için seçtiği makamlar Meragi'nin 12 makam, 6 avaze, 24 şubesi ile aynıdır.

Ladiki'nin Yeni Sistemcilerden seçtiği makamlar, 12 makam 7 avaze dışında 30 kadardır. 7 avaze (Pekşen, s. 47), 12 makam (Pekşen, Zeyn, s. 47-51) Meragi ile aynı, sırası değişik): rast, ırak, ısfahan, zirefkend, büzürk, zengule, rehavi, hüseyini, hicazi, buse-lik, neva, uşşak; 7 avaze: geveşt, nevrüz (kebir ve sagır), selmek, şehnaz, hisar, gerdaniye, maye (Pekşen, s. 52-54'de 7 avaze); şubeler/terkipler: yegah, düğah, segah, çargah, pençgah (F, asl ve zaid), muhayyer (F), sünbüle (F), uzzal (F), nühuft (F), eviç (F), mahursagır (F), mahurkebir (F), nikrizkebir (F), nikrizsagır (F), nihavendkebir (F), nihavendsagır (F), karcıgar (F), acem (F), bestenigar (F), ısfahanek (F, ısfahan-ısfahanek), rahatülervah (F), zaviliseğah (F), zaviliısfahan (F), nigar (F), nişaburek (F), huzi (F), hocest (F), müberka (F), zemzeme (F), humayun (F), aşiran (F), müstear (F), türkihicaz (F, segahda türkihicaz), nigarnik (F) (Pekşen, Zeynül-elhan, 2.makale, s. 55-66 <meşhur makamlar olup bakisi terk olundu> toplamda 34 adet), hazan (Pekşen, Z, s. 55 ve Tekin, F, s. 161, düğahda hazzan), bayati (F), saba (F; bayati, saba Zeynül-elhan'da geçmez). Fethiyye'de 6 avaze (Tekin, Fethiyye, s. 158-160'de 6 avaze), 24 şube (Tekin, Fethiyye, s. 161-172'de 24 şube Meragi'ye göre), yeni bilginlere göre 12 makam (Tekin, Fethiyye, s. 184-191'de 12 makam yeni bilginlere göre sıralı), yeni bilginlere göre 7 avaze (Tekin, Fethiyye, s. 191-193'de 7 avaze), 4 şube (Tekin, Fethiyye, s. 193'de 4 şube öncekilerle aynı), yeni bilginlere göre terkipler 30 tanedir (Tekin,

Fethiyye, s. 194-203'de 30 terkip), yukarıdaki Zeynül-elhan'da bulunan makamlar listesinde F ile işaretlenmiştir. Ladiki'nin meşhur makamlar faslında görülmeyen ve tanımları verilmemiş olan "bayati, rekib, saba" makamlarının adları Fethiyye'nin "nağmelerin etkisi faslı"nda (Tekin, Fethiyye, s. 204) verilir. Dolayısı ile Ladiki'nin sadece makamlar kısmı, Ladiki makamlarının tamamını tespit için yeterli değildir, diğer bölümlerine de bakmak lazım veya yeni araştırmalar iyi takip edilmelidir.

Marifet-i Musiki adını taşıyan bu araştırmanın ilk bölümü inceleme, ikinci bölümü metin çevirisidir. İlk bölüme başlarken Marifet-i Musiki'nin içinde bulunduğu Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü bölümü, no. 618'de kayıtlı yazmanın tanıtımı yapılırken, mecmua içindeki ilk eser olan Bürde Kaside'si sufi müziği ve Türk müzikolojisi açısından da önemli olduğu için üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Konu hakkında daha önce tarafımdan yapılan Kaside-i Bürde Besteleri başlıklı bir makalem yayınlanmıştır. Bu çalışma birbirini takip eden iki kitap olarak planlanmıştır.

Birinci kitap, müzik edvarı hakkındaki "inceleme bölümüne" başlangıç "Yeni Bir Edvar" başlığı altında yapılmıştır. Ardından incelemede izlenen yöntem, eserin adı, yazarı, yazım tarihinin sorgulanması ve tespiti, eserin kaynakları, eserde makam sınıflandırması, eserde adı geçen makamlar, terkipler, usuller, çalgılar, perdeler, Faryabi'de müziğin etkisi ile bitmektedir. İkinci Kitap asıl Farsça metnin tercümesi ve bulguların genel değerlendirilmelerinden oluşan bir sonuç ardından kaynakça ile çalışma bitmektedir.

Recep USLU

İstanbul, 20/12/2019

KISALTMALAR

bk.:	bakınız,
c.:	cilt,
çev.:	çeviren,
d.:	doğum tarihi,
ed.:	Editör,
haz.:	yayına hazırlayan,
MÖ:	Milattan Önce,
no.:	numara,
ö.:	ölüm tarihi,
s.:	sayfa,
sy.:	sayı,
TSMK:	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
vr.:	varak,
yay.:	yayınlayan

Kaynaklar

- Akdoğan, Bayram (2000). XV.Yüzyıl Edvarları. Diyanet İlmi Dergisi. Ankara Diyanet İşleri yay.
- Behar, Cem (2020). *Orada Bir Musiki Var Uzakta XVI. Yüzyıl İstanbul'unda Osmanlı Türk Musiki Geleneğinin Oluşumu*. İstanbul: YKY yay.
- Doğrusöz, N. (2012). *Yusuf Kırşehri'nin Müzik Teorisi*. Kırşehir: Valilik yay.
- Doğrusöz, N. (2018). *Rauf Yekta Bey'in Musiki Antikaları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi yay.
- Ezgi, Suphi (1940). *Nazari ve Ameli Türk Musikisi*. İstanbul
- Feldman, Zev Walter (1996). *Music in the Ottoman Court*. Berlin-Germany.
- Google Çevrimiçi translate er.tr.15 mayıs 2020
- Işıktaş, Bilen (2019). "Tarih, Siyaset ve Müzik Arasında Bir Yaşam: Aydınlanma Çağı'nın Özgün Bir Portresi Kantemiroğlu". *Porte Akademik*. sy.18-19: 97-109
- Müşâka, Mihail (1883). *er-Risâletü's- şihâbiyye fi's- sînâati'l- Mûsikîyye*. United States Yale University Beineke Library, nr. L 160, vr. 1-18, 1883 tarihli.
- Popescu-judet, E. (2010). *A Summary Catalogue of the Turkish Makams*. İstanbul Pan yay.
- Rauf Yekta (1922). "Musique Turque", *Encyclopedia de la Musique*. ed.A.Lavignac. Paris
- Sezikli, U. (2017). Fihrist bir eser Muradname. *International Journal of Eurasia Social Sciences: IJOESS*. 8/26: 126-149. sy. 26: 126-149
- Seydi (1504). *El-Matla' Seydi's Book on Music*. ed. F.Sezgin. English trans. by E.Popescu-judet. Frankfurt un main. 2004
- Signell, Karl (1986). *Makam: Modal Practice in Turkish Music*. Oxford
- Tura, Yalçın (haz.)(2000). *Kantemiroğlu'nun Kitab-ı ilmi'l-musiki'si*. İstanbul: YKY yay.
- Uslu-Gencoğlu (2019). *Fuat Sezgin ve Müzikoloji Bilimi*. Kırşehir Fuat Sezgin Sempozyumu Bildirisi.

- Uslu, R. (2000). XV.Yüzyıl Türk Müziği Eserleri. *İÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*. sy. 32:
- Uslu, R. (2009). Türkçe Müzik Teorisi Eserleri Nasıl Çalışılmalı. *Folklor Edebiyat*. sy. 58: 45-62
- Uslu, R. (2017). “Yusuf Kırşehirli Mevlevî'nin Türk Musikisindeki Yeri”, *Researcher: Social Science Studies*. 5/4, s. 655-679
- Uslu, R. (2019). “Osmanlıda Anadolu Edvarları Ekolünün Kronolojisi”, *Türk Musikisi Atlası*. Ankara Yeni Türkiye yay., c. 1, s. 215-234
- Wright, Owen (ed.) (1992). *Demetrius Cantemiroğlu The Collection of Notations*. London BSOAS yay.
- Wright, O. (2014). *Music Theory in Mamluk Cairo: The ġāyat al-maṭlūb fī 'ilm al-adwār wa- 'l-ḍurūb by Ibn Kurr*. SOAS Musicology Series. Dorchester: Ashgate.

KAYNAKLAR

- Abbasoğlu, Z. (2018). “Farsça Müzik Yazmaları Üzerine Bir Tezin Tah-
lili”. *Anakronizm*. Çevrimiçi: 29.01.2018 tarihli (yazıya online eri-
şim tar.20.11.2019).
- Agayeva, S. (2012). “Osmanlıda Azerbaycanlı Musikişinaslar”. *Has
Bahçede Ayş u Tarab* (ed. Halil İnalçık). İstanbul: İşbank yay. s.
48-60
- Altıer, Semiha (2011). “Çanakkale Bozcaadalı Bir Osmanlı Aydını:
Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa (1832-1903)”. *Anadolu Kültür-
lerinde Süreklilik ve Değişim Mine Kadiroğlu’na Armağan* (ed. Ce-
ren Erel vdgr). Ankara: Rekmay yay. s. 55-80
- Altınölçek, H. (2013). *Müzikle Tedavi*. İstanbul: Kitabevi yay.
- Ak, A.Ş. (1997). *Avrupa ve Türk İslam Dünyasında Müzikle Tedavi*.
Konya: Öz Eğitim yay.
- Anonim. *Mecmua-i Güfte*. Süleymaniye Ktp. Bağdatlı Vehbi, no. 1002
- Doğrusöz, N. (2012). *Yusuf Kırşehirî’nin Müzik Teorisi*. Kırşehir: Valilik
yay.
- Doğrusöz, N. (2011). *18.YY Musiki Risaleleri*. İstanbul: Biksad yay.
- Fallahzade, Mehrdad (2005). *Persian Writing on Music: A Study on
Persian musical literature from 1000 to 1500*. PhD Thesis, Uppsala
Universitet, Switzerland
- Feyzioğlu, N. (2008). “Muradname’de Geleneksel Türk Sanat Müziği
Makamları, Darblar ve Sazendelik Adabı”. *A.Ü.Türkiyat Araştır-
maları Enstitüsü Dergisi: TAED*. sy.38: 139-150
- Gencoğlu, M.S.H. (2019). *İsrail Milli Kütüphanesinde Risale-i Edvar*.
Doktora tezi, Hacı Bayram Veli Üniv Lisansüstü Programı

- Hasan Ali İmadi. *Marifet-i Musiki Edvar-ı Faryabi*. Süleymaniye Ktp. Hasan Hüsnü, no. 618 (R.Uslu tarafından basıma hazır yayın).
- Hasan b. Münezzak el-Makarrî el-Ensari. *Faîdetu'n fi't- Tertibi'l-Engâm ale'l-Eyyâmî ve'l-Kevâkib* (: Yıldızlar ve günler üzerine nağmelerin tertibi). TSMK, III.Ahmet, no. A.2130, s. 127
- Kalender, R. (1987). "Türklerde Musiki İle Tedavi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. sy. 29: 363-373
- Katibi (1530). *Mecmua-i Güfte ve Edvar*. Bodleian Library, no. 127-128 (bk.Parmaksız)
- Kaya, Mahmut (2001). "Kasidetül-Bürde". *İslam Ansiklopedisi*. c. 24, İstanbul, s. 568-569
- Kılıç, M.Fatih-M.Aydın (2017). "XIV-XV.Asır Hasankeyf'inde Bir Müzikoloji Risalesi Haskefi'nin el-Keşşaf fi-ilmil-engam". *Divan*. 22/sy.42, s.33-65 (1420'lerde yazılmış)
- Koç, F. (2010). *Abdülaziz Meragizade'nin Nekavetül-edvar'ı*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi
- Köprülü, Gamze (2019). *K-37 Edvarı*, Ankara Gece Kitaplığı yay.
- Ladiki (1482). *Zeynü'l-elhan*. (tez haz. A.Pekşen, 2002). yüksek lisans tezi, İÜ Edebiyat Fak.
- Makami Edvarı* (tez haz. Demet Tekin, 2003), yüksek lisans tezi, İTÜ SBE
- Öncel, Mehmet (2018). "Cemaleddin Hasan b. Ahmed'in Kitabı Ravzatül-müsteham fi ilmil-engam isimli eseri İnceleme ve Çeviri". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. c.7/ sy. 7, s. 243-261
- Öztuna, Y. (2010). *Türk Müziği Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi yay.
- Öztürk, O.M.- Ş.Ş.Beşiroğlu- M.E.Bayraktarkatal (2014). Makamı Anlamak Makam Nazariye Tarihinde Makam Modelleri, c.10, s.9-36
- Parmaksız, M.N. (2016). *XV. Yüzyıl Türk Müziğine Ait Kaynaklardan Olan Ve Bodleian Kütüphanesinde Bulunan Ouseley El Yazmaları Bölümü 127-128 Numaralı Yazmanın İncelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi
- Popescu-judet, E. (2010). *A Summary Catalogue of the Turkish Makams*. İstanbul: Pan yay.
- Popescu-judet, E. (2012). "Makam Sınıflandırmasının İlkeleri". çev. Duygu Taşdelen. *Porte Akademik*. sy. 4, s.121-137 (Popescu-judet. "Principles of Modal Classification". *Three Comparative Essays on Turkish Music*. İstanbul Pan yay. 2010, s. 7-26'dan çeviri).

- Safiiyyüddin el-Hillî. *Fâidetü fi'l-Engâm ve Tertîbihâ ale'l-Bürûc*. TSMK, III.Ahmet, no. A.2130, s. 126-127
- Sezikli, U. çev. (2014). *Risale-i Musiki Kırşehirli Yusuf* (ed. M.Kalpakkı-O.M.Öztürk- C.Güray). Ankara Kültür Bakanlığı yay.
- Sezikli, U. (2017). "Fihrist Bir Eser Muradname'de Musiki". *International Journal of Eurasia Social Sciences: IJOESS*. 8/26: 126-149
- Şems-i Rumi Aydını. *Mecmua-i Güfte*. Paris yazması (Uslu, Fatih Döneminde Musiki (2007a) adı eser içinde).
- Şükrullah Ahmedoğlu (1436). *Risale-i Musiki* (haz. M. Bardakçı. İstanbul Pan yay. 2012)
- Tekin, Demet (2021). *Makamî'nin Edvarı* (ed.Recep Uslu), Ankara Akademisyen yay.
- Tetik-Işık, S-R.Uslu (2013). *Music Bibliography Foreign Publishing*. İstanbul Pan yay.
- Tıraşçı, M. (2017). *Türk Musikisi Nazariyatı Tarihi*. İstanbul: Kayıhan yay.
- Tura, Yalçın (2017). *Türk Musikisinin Meseleleri*. İstanbul: İz yay.
- Uslu, R. - Agayeva, S. (2009). *Ruhperver*. Ankara: Ürün yay.
- Uslu, R. (1999). *Mehmet Hafid Efendi ve Musiki*. İstanbul: Pan yay.
- Uslu, R. (2007a). *Fatih Sultan Mehmed Döneminde Musiki*. İstanbul: Fetih Cemiyeti yay.
- Uslu, R. (2007b). *Mecmua-i Güfte*. İstanbul NO Ktp. no. 3135
- Uslu, R. (2014). *Kaside-i Bürde Besteleri*. Çevrimiçi. s. 1-12
- Uslu, R. (2015a). *Selçuklu Topraklarında Müzik*. Konya: Valilik yay.
- Uslu, R. (2015b). *Mustafa İtri Buhurizade Panoraması*. Saarbrücken-Germany Türkiye Alim Kitapları yay.
- Uslu, R. (2015c). "Türk Müziği Tarihinde Yeni Bir Dönemlendirme Önerisi". *Medeniyet Sanat*. 1/sy. 2: s. 91-100
- Uslu, R. (2016). *Müzik Bibliyografyası-1 Kitaplar ve -2 Makaleler*. İstanbul Çengi yay.
- Uslu, R. (2017). "Yusuf Kırşehirli Mevlevî'nin Türk Musikisindeki Yeri". *Researcher: Social Science Studies*. 5/4: 655-679
- Uslu, R. (2018). "Rumi Makamlar (İhoslar) Türk Müziğini Etkilemiştir Diyebilir miyiz?". *Porte Akademik*. sy. 4: 109
- Uslu, R. (2019a). "Meragi'nin Makasidül-elhan Versiyonları". *Yegah Musiki Dergisi*. sy.2/1: 1-20 (Çevrimiçi).
- Uslu, R. (2019b). "Sultan III.Selim'in Terkip ettiği Makamlar Problemi". *Türk Musikisi Atlası*. Ankara: Yeni Türkiye yay. c.1, s. 455-473
- Uslu, R. (2019c). "Osmanlıda Anadolu Edvarları Ekolünün Kronoloji-

- si". *Türk Musikisi Atlası*. Ankara: Yeni Türkiye yay., c. 1, s. 215-234
- Uslu, R. (2021). "An International Preface About Turkish Adwars". *Academic Letters*. 04.2021, online Academia.edu
- Üngör, E.R. (1985). "Farabi'nin Musiki Yönü". *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrunî ve İbn Sinâ Sempozyumu Bildirileri*, 9-12 Eylül 1985. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi yay. s. 61-105
- Wright, O. (2014). *Music Theory in Mamluk Cairo: The ġayat al-matlub fi ilm al-adwar wa'l-durub by Ibn Kurr*. SOAS Musicology Series. Dorchester: Ashgate.
- Yalçın, Gökhan (2020). *Kevseri Mecmuası*. Ankara Gece Kitaplığı yay.
- Yücel, Yusuf İbrahim (2016). "Kaside-i Bürde Üzerine Yapılan İlmi Çalışmalar". *İslami Bilimler Dergisi*. sy.1: 86-106